

הארץ הטובה

ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד: (במדבר יד ז).¹
 וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש: (שמות ג ח).²
 ועתה לעיני כל ישראל קהל ה' ובאזני אלהינו שמרו ודרשו כל מצות ה' אלהיכם למען תירשו את הארץ הטובה
 והנחלתם לבניכם אחריכם עד עולם: (דברי הימים א כח ח).³

ספרי דברים פרשת דברים פיסקא יט – על סיפה של הארץ הטובה

"באתם עד הר האמורי אשר ה' אלהינו נותן לנו", משל למלך שמסר את בנו לפידגוג והיה מחזרו ומראה אותו ואומר לו: כל הגפנים האלו שלך, כל הזיתים האלו שלך. משיגע להראותו, אמר לו: כל מה שאתה רואה, שלך הוא. כך, כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר. היה משה אומר להם: "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר" (דברים ח ז). כיון שבאו לארץ, אמר להם: "באתם עד הר האמורי אשר ה' אלהיך נותן לך". אם תאמרו: לא הגיע זמן. הגיע זמן! "ראה נתן ה' אלהיך לפניך את הארץ", איני אומר לכם לא מאומד ולא משמועה, אלא מה שאתם רואים בעיניכם: עלה רש - מיד, "עלה רש כאשר דבר ה' אלהי אבותיך לך".⁴

ספרי דברים פרשת דברים פיסקא כג – מי אמר טובתה של הארץ

¹ אלה אמנם דברי כלב ויהושע, בתגובה להרפיית לב העם ע"י עשרת המרגלים, אבל גם הם אומרים בתחילה: "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה" - בתשובה להנחיית משה להם ערב צאתם למסעם: "וראיכם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה ... ומה הארץ אשר הוא ישב בה הטובה הוא אם רעה". כך הוא גם במקבילה בדברים א כה, בעת שמשה חוזר ומספר את סיפור המרגלים: "ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלהינו נתן לנו". אח"כ בא חטא ההיסוס והסירוב, אבל דברי המרגלים כאן הם פשוטים וברורים: לא רק ארץ טובה כפי שנשאלו, אלא "ארץ זבת חלב ודבש" כפי שהובטח למשה בסנה. והעונש, במטבע לשון דומה: "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם" (גם זה בדברים א לה, לא בפרשתנו).

² מעמד הסנה הוא האזכור הראשון בתורה המכנה את ארץ ישראל "ארץ טובה", וכאמור גם "ארץ זבת חלב ודבש" שעליה הרחבנו בדברינו [ארץ זבת חלב ודבש](#) בפרשת כי תבוא. האזכור השני הוא כאמור בפרשתנו בדברי כלב ויהושע, והשלישי בספר דברים, הן בדברי משה אשר משבח את הארץ: "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינות ותהמת יצאים בבקעה ובהר" (דברים ח ז); והן בתחנוניו להיכנס לארץ הטובה ולראותה מקרוב: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הידן החר הטוב הזה והלבנו" (דברים ג כה). "ארץ טובה" כיוני לארץ עובר כחוט השני מחיזיון הסנה ובשורת הגאולה, דרך חטא המרגלים וכלה בדור הבנים שזכה ומשה שלא זכה. אמנם אמרו: "ראה משה בעיניו מה שלא הלך יהושע ברגליו" (ספרי במדבר פיסקא קלו), וגם שבחו את [ראיית משה מול ראיית אברהם](#) (דברינו בפרשת לך לך), אבל משה אולי לא חשב כך ורצה לחוש את הארץ הטובה ברגליו ולדור בה, לאכל מפריה ולברך עליה את ברכת הארץ (במדבר ברכו רן את ברכת הזן, ראו דברינו [ברכת המזון](#) בפרשת מטעי).

³ הביטוי ארץ טובה נדיר בנביאים ובכתובים וזה, שבנאום שלמה בתוכנית בית המקדש, הוא היחיד שמצאנו. והוא מזכיר לנו אזכורי "ארץ טובה" נוספים שיש בספר דברים המתריעים ומזהירים שהארץ הטובה איננה בלי תנאי, כגון זה שבקריאת שמע (דברים יא פרשת עקב): "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים ... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם" (ראו יהושע כג טז). וכן בדברים פרק ט פסוק ו: "וידעת פי לא בצדקתך ה' אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה".

⁴ ראו מקבילה במדרש תנאים לדברים פרק א: "מושל ממשל למה הדבר דומה? למלך שמסר את בנו לפדגוג והיה פודגוג מראה אותו ואומר לו: בני, כל הכרמים האלו שלך הן, כל הזיתים האלו שלך הן. כיון שנתגיע ממראה אותו, אמר: איני יודע מה אומר לך, אלא כל מה שאת רואה שלך הוא. כך כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היה משה אומר להן לישראל (דברים ח ז) כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ חטה ושעורה. כיון שהגיעו לתחומי ארץ ישראל אמר להן: איני יודע מה להראותכם, אלא כל מה שאתם רואים שלכם הוא. אם תאמרו שלא הגיע הזמן, אלא הגיע זמן, עלה רש". (ראו הדף [משל הפדגוג](#)). על רקע ההבטחה הזו לארץ טובה והעמידה על ספה, בא הכעס הגדול על המרגלים שהכזיבו ואולי על עצם הבקשה לשלוח מרגלים ולבדוק את הארץ. ראו ספרי במדבר פיסקא פב: "רבי שמעון בן יוחי אומר: גנות גדולה היתה בידן של ישראל בשעה שאמרו ושלחה אנשים לפנינו (דברים א כב). אמר להם המקום: אם כשהייתם בארץ ערבה ושוחה זנתי ופרנסתי אתכם, כשאתם נכנסים בארץ טובה ורחבה בארץ זבת חלב ודבש, על אחת כמה וכמה שאזון ואפרנס אתכם". כך גם בספרי דברים פיסקא כ: "ותאמרו ושלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, אמר רבי שמעון: עלובים בני אדם שכן בקשו להם מרגלים. אמר להם: אם כשהייתם בארץ ערבה ושוחה לא בקשתם לכם מרגלים, עכשיו שאתם נכנסים לארץ טובה ורחבה לארץ זבת חלב ודבש, בקשתם לכם מרגלים!?" ומכאן באנו לנושא הגדול של חטא המרגלים, מחלוקת רש"י ורמב"ן אם מלכתחילה חשבו לרעה או שהמסע אכן הפחיד אותם ונמס לבבם, ועוד יותר, להבדל הברור בין ספר במדבר בו הקב"ה אומר למשה: "שלח לך אנשים" ובין ספר דברים בו משה אומר: "ותאמרו ושלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ" (ומשה מסכים וטוב הדבר בעיניו). על כל זה כבר דנו בדברינו [שלח לך אנשים](#) בפרשה זו ויותר ממה שכתבנו עוד יש לכתוב בפרשה קשה זו, אך הפעם ברצוננו לחפור מעט בביטוי הארץ הטובה.

"וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלהינו נתן לנו", וכי לטובתה אמרו והלא לא אמרו אלא לרעתה. מי אמר טובתה? יהושע וכלב.⁵ אף על פי כן: "ולא אביתם לעלות ותמרו את פי ה' אלהיכם".⁶

ספרי במדבר פרשת פינחס פסקא קלד – משה מבקש להיכנס אל "הארץ הטובה"

אעברה נא ואראה אין נא אלא לשון בקשה. ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן. וזו היא שרבי יהודה אומר: ארץ כנען היא טובה ולא נחלת בני ראובן ובני גד.⁷

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ו הלכה א – הטובה זו ירושלים

ברכת הזימון מן התורה, שנאמר: "ואכלת ושבעת וברכת" (וברכת) - זו ברכת הזימון. "את ה' אלהיך" - זו ברכה ראשונה. "על הארץ" זו ברכת הארץ. "הטובה" זו ירושלים, שנאמר: "ההר הטוב הזה והלבנון".⁸

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יח – משה מנסה לשכנע את יתרו

"על כל הטובה"⁹ - ר' יהושע אומר: בטובת המן הגיד לו ... ר' אלעזר המודעי אומר: בטובת הבאר הגיד לו ... ר' אליעזר אומר: בטובת ארץ ישראל הגיד לו, אמר לו: עתיד המקום ליתן לנו ארץ ישראל ועולם הבא ועולם חדש ומלכות בית דויד וכהונה ולויה, שנאמר: טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה.¹⁰

מסכת ברכות דף ה עמוד א – ארץ טובה הנקנית בייסורים

⁵ על טובתו של כלב ראו במדבר רבה טז ב: " ... ואף משה ואהרן נתרשלו את ידם. מיד עמד כלב ושתק כל אותן אוכלוסין ... ואומר הס והם שותקין לשמוע ממנו. אמר להם: טובה הארץ מאד מאד. אמר לו הקב"ה למשה: טובה גדולה אני מחזיק לך".

⁶ עפ"י מדרש זה הכעס איננו על שלא הסתמכו על ההבטחה של ארץ טובה, על כך שככל שהתקרבו לארץ לא ראו את הגפנים ואת הזיתים הטובים של הארץ (שבאמת קצת קשה לראותם מקדש ברנע שבמדבר סיני וגם לא מדורם הנגב). הכעס הוא על דבריהם שלהם, שבפסוק קצר אמרו שבחה של הארץ: "בָּאֲנֹכֵנו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתֵּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הוּא" ומיד מהרו לציין את קשייה: "אִפְסֵי כִי עָז הָעַם הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ". עם עז וקשה בני רפאים, יושב באותה ארץ טובה (ראו רמב"ן: "אבל רשעים במילת אפס"). ואנו רוצים הפעם להתמקד בביטוי הארץ הטובה ולא לחזור ולהאריך בחטא המרגלים שכאמור כבר דנו בו בדברינו [שלח לך אנשים](#) בפרשה זו בשנה האחרת.

⁷ נראה שדעה זו שעבר הירדן המזרחי איננו בכלל "הארץ הטובה", נמצאת גם באבות דרבי נתן נוסח ב פרק כה, שוב בדברי משה שעומד בעבר הירדן המזרחי ומשתוקק להיכנס לארץ, וזה לשון המדרש שם: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו' ההר הטוב הזה והלבנון - הארץ הטובה זו ארץ ישראל. ההר הטוב זה הר המלך. והלבנון זו בית המקדש". כך הוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יז: "היה משה יושב ובוכה ואומר להן לישראל: אתם עברים את הירדן ... ולא אני את הארץ הטובה אשר בעבר - זו ארץ ישראל". ראו גם שיטת ר' יוסי הגלילי במסכת ביכורים פרק א משנה י: "אין מביאין בכורים מעבר הירדן שאיננה ארץ זבת חלב ודבש" (ושיטת חכמים שמביאים, איננה אלא מדרבנן). ראו גם פירוש רש"י בפרשת בשלח, שמות טז לה, שארץ ישראל המערבית נקראת "ארץ נושבת - מיושבת וטובה". והדברים קשורים בסיפורם של בני גד ובני ראובן להם הקדשנו כבר שני דפים [בפרשת מטות](#). מה שחשוב לעניינינו הוא שאגב הוצאת עבר הירדן המזרחי מ"הארץ הטובה", למדנו שעבר הירדן המערבי, המכונה ארץ ישראל הוא הארץ הטובה והנושבת וכדברי מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דעמלק פרשה ב: "אעברה נא ואראה ... הארץ הטובה, זו ארץ ישראל. ההר הטוב הזה זה הר המלך, והלבנון זה בית המקדש". ארץ ישראל כולה נקראת הארץ הטובה.

⁸ ובנוסח מעט שונה, כך הוא גם בגמרא ברכות מח ב (המצטטת כנראה את התוספתא בשינוי מה): "תנו רבנן: מנין לברכת המזון מן התורה? שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח י) - זו ברכת הזן, את ה' אלהיך - זו ברכת הזימון, על הארץ - זו ברכת הארץ, הטובה - זו בונה ירושלים". לעיל ארץ ישראל היא הארץ הטובה וירושלים היא ההר הטוב הזה והלבנון (הוא בית המקדש). וכאן, ארץ ישראל היא "הארץ" וירושלים היא הארץ "הטובה" בהסתמך על הפסוק "ההר הטוב הזה". ראו גם צמצום ארץ זבת חלב ודבש" לקטע מאד מצומצם בגליל (שאולי שם ישב מי שכתבו): "רבי יונה רבי זעירה בשם רבי חנינה: ששה עשר מיל חיזור חיזור לציפורין הן הן ארץ זבת חלב ודבש" (ירושלמי ביכורים פרק א הלכה ח). וכבר הרחבנו בנושאים אלה בדברינו [ואכלת ושבעת](#) בפרשת עקב וכן בדברינו [ברכת המזון](#) בפרשת מסעי. עוד על טובתה או טובה של ירושלים, ראו פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת וזאת הברכה דף סה עמוד א: "עמים הר יקראו, שהיו אומות העולם באין בספינות בסחורה עד תחום זבולון, ואומרים: הואיל ובאנו עד כאן, נעלה אל הר ה' ונראה מה טובה של ירושלים. והם רואים את ישראל משתחווים לאל אחד ואוכלים מאכל אחד, ומיד הם אומרים אין יפה להדבק אלא באומה זו. ואין זיזין משם עד שמתגייירין ומביאים זבחים לשם". מהכניסה לארץ ישראל בחלקו של זבולון (ראו איך אברהם נכנס לארץ ישראל מסולמה של צור, בראשית רבה לט ח), ממשיכים העמים לטובה של ירושלים. ומה היא טובה של ירושלים? אחדותה. לא רק באמונה באל אחד, אלא במאכל אחד, שאוכלים זה מזה ומזמינים בשמחה זה את זה ללא חששות וחומרות.

⁹ הפסוק אותו הוא דורש מצוי בתחילת פרשת יתרו, שמות יח ט: "וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוּ מִיַּד מִצְרַיִם", במפגש משה עם יתרו חותנו שהביא לו את אשתו ובניו ושהה כמה ששהה, עד שבפרשת בהעלותך בשבוע שעבר נפרד מבני ישראל וחזר למדין, ככתוב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַחֲבֵב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן מֹשֶׁה נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתָּן לְךָ לְכָה אֲתָנּוּ וְהַטְבְּנוּ לָךְ כִּי ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֱלִינוּ לֹא אֶלְךָ כִּי אִם אֶל אֲרָצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי אֶלְךָ: וַיֹּאמֶר אֵל נָא תִעָזֵב אֲתָנּוּ כִּי עַל כֵּן יִדְעֶתָ חֲתָנִי בְּמִדְבָר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם: וְהִנֵּה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהִנֵּה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהַטְבְּנוּ לָךְ".

¹⁰ אך נראה שחותנו של משה לא השתכנע מכל הטובה הזו ובוחר לחזור אל ארצו ומשפחתו. ראו ספרי זוטא במדבר פסקא י סימן ל: "אמר לו: אם בשביל ארץ אם בשביל נכסים אני הולך, יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים, יש לו נכסים ואין לו משפחה. אני איני כן, אלא יש לי ארץ ויש לי נכסים ויש לי משפחה ומקום היה בעירי". וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [דו-שיח משה](#) [יתרו](#) בפרשת בהעלותך אחר כותלנו. שם הצבענו על סמיכות הפרשות של יתרו שדבק בארצו, מול בני ישראל שסירבו לארצם וכאילו חזה יתרו בפרשת בהעלותך את אשר עתיד לקרות בפרשת שלח לך ושבדברי משה חתנו: "נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתָּן לְךָ לְכָה אֲתָנּוּ וְהַטְבְּנוּ לָךְ כִּי ה' דָּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל", לא במהרה יתקיימו.

תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על - ידי יסורין. אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין - שנאמר: "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו" (תהלים צד יב). ארץ ישראל - דכתיב: "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרדך" (דברים ח), וכתיב בתריה: "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה".¹¹

ספרי דברים פרשת עקב פסקא לט - הרבה ארצות טובות

רבי שמעון בן יוחאי אומר: שתיים עשר ארצות נתנו כנגד שנים עשר שבטי ישראל, ולא שוו טעם פירות שבטו של זה לטעם פירות שבטו של זה, ולא טעם פירות שבטו של זה לטעם פירות שבטו של זה.¹² ואלו הם: כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה, ארץ הרים ובקעות, ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים, ארץ חיטה ושעורה, ארץ זית שמן ודבש, ארץ אשר לא במסכנות, ארץ אשר אבניה ברזל, על הארץ הטובה אשר נתן לך, ארץ זבת חלב ודבש, הרי שתיים עשר ארצות נתנו כנגד שנים עשר שבטי ישראל. ולא שוו טעם פירות שבטו של זה לטעם פירות שבטו של זה, ולא טעם פירות שבטו של זה לטעם פירות שבטו של זה, תלמוד לומר: "ארץ הרים ובקעות", הרים - הרים הרבה, בקעות - בקעות הרבה.¹³

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א - ארץ טובה רבה ומשכנותא

ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ורבנן. ר' יוחנן אמר: ממה שהכנסתנו לארץ טובה ורחבה, אחר כך נרוצה - לארעא טבתא דאתקריאת משכנותא.¹⁴ ורבי יהושע בן לוי אחר: ¹⁵ ממה שנתת לנו ארעא טבתא דאתקריאת משכנותא, אחר כך נרוצה. ורבנן אמרין: ממה שהשרית שכינתך בתוכנו, כדכתיב: "ועשו לי מקדש" (שמות כה) - "אחר כך נרוצה". ורבנן אמרין חורי: על שסילקת שכינתך מתוכנו אחר כך נרוצה.¹⁶

¹¹ וכן הוא במקורות רבים אחרים כגון מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה י וספרי דברים פסקא לב: "רבי יונתן אומר, חביבין יסורין, כשם שהברית כרותה לארץ כך ברית כרותה ליסורין, שנאמר: ה' אלהיך מיסרדך. ואומר: כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה. ר' שמעון בן יוחאי אומר: חביבים יסורים, ששלוש מתנות טובות נתנו לישראל ואומות העולם מתאוין להם, ולא נתנו להם אלא בייסורין. ואלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא". התמונה הנאה שראינו לעיל של הטוב הצפוי בארץ ככל שהולכים ומתקרבים אליה מתגלה כאן כדבר לא קל ופשוט, לא כפי שצייר לנו המדרש הראשון וכפי שמשם מתאר בפסוקים רבים בספר דברים: "אַרְץ נְחָלִי מִיַּם עֵינֹת וְתִהְיֶה מִיַּצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרַי", "אַרְץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְפַּנֵּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחְסַר לָךְ בָּהּ" ועוד. ארץ ישראל היא טובה, אלא שטובתה נקנית בייסורים ובקשיים גדולים, כפי שחוו ראשוני המתיישבים בבית שני ובימינו. ברית הארץ כרותה וברוכה יחד עם ברית הייסורים. זאת ועוד, ברית זו היא על תנאי מתמיד של חיי תורה ומוסר גבוהים, תנאי שיכול גם לגרום להפרדה, כפי שראינו כבר בפסוקי הפתיחה. ראו גם ספרי דברים פסקא מג: "כך אמר להם הקב"ה לישראל: הכנסתי אתכם אל ארץ טובה ורחבה לארץ זבת חלב ודבש לאכל מפריה ולשבוע מטובה ולברך שמי עליה. לא הייתם בטובה, היו בפורענות: וחרה אף ה' בכם". האם מכאן נוכל להבין ולוא במעט את רתיעתם של המרגלים ושל יהודים רבים לאורך הדורות שייסורי ארץ ישראל והחיים המתמידים בצילה של ברית כרותה היו קשים בעבורם?

¹² שנים עשר אזכורים של "ארץ" כנגד נחלת שנים עשר השבטים שכל אחת הייתה לו ארץ חקלאית שונה ומיוחדת. וכאן חוזר אגב כבוד עבר הירדן המזרחי. שהרי בעבר הירדן המערבי היו רק עשרה שבטים.

¹³ גלשנו לפרשת עקב למניית כל הפסוקים שם בשבחה של ארץ ישראל, שנים עשר אזכורים של "הארץ" כמנין שבטי ישראל ובהם שניים "הארץ הטובה". אך אולי זו תכונתה הכללית של הארץ הטובה שיש בה כל כך הרבה גוונים, אקלימים, שכולם ביחד מרכיבים את הארץ הטובה. ראו שם בתחילת המדרש: "בשבח ארץ ישראל הכתוב מדבר ... ארץ שיש בה מיני ארצות הרבה: בית האדמה, בית החולות, בית העפר. ארץ הרים ובקעות - מגיד שלא שוו טעם פירות הר לטעם פירות בקעה ולא טעם פירות בקעה לטעם פירות הר ... שלא שוו טעם פירות הר זה לטעם פירות הר אחר ולא טעם פירות בקעה זו לטעם פירות בקעה אחרת, תלמוד לומר: ארץ הרים ובקעות, הרים, הרים הרבה, בקעות, בקעות הרבה". מה שגם קובע לדיון הביכורים. ואם "גנבנו" מפרשת עקב לפרשתנו, לחטא המרגלים שמאסו בארץ, ובעקבותיהם המעפילים שעלו שלא ברשות ודור מתי מדבר, אין זה אלא לשבחה של הארץ הטובה. כך כינו אותה המרגלים שככלות הכל אולי לא היו רשעים ושליילים כ"כ. ואנו שזכינו לשבת בארץ הטובה לאכול מפריה ולשבוע מטובה, הרי אנו צאצאיהם של המרגלים, המעפילים ודור מתי מדבר, ואולי דווקא בפרשה זו, וביושבנו על אדמתנו, מן הראוי לדרוש בארץ הטובה ולשמור אותה כזו.

¹⁴ ארץ ישראל נקראת משכן, אבל גם משכון. שאם יחטאו תתמשכן הארץ בחטאיהם. ראו דברינו [שני משכנות](#) בפרשת פקודי.

¹⁵ אמר דבר אחר. וכך גם "חור" להלן בדברי רבנן.

¹⁶ את הקשר של מדרש זה לעניינינו ופענוחו, נשאיר לדולי המים ונשמח לשמוע הסברים. עד שנקבל תגובות ופרשנויות, נחתום במדרש נוסף על טובתה ושבחיה של הארץ הטובה. מדרש תנחומא (בובר) פרשת משפטים סימן י: "ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי (ירמיה ג ט). ... מה כתיב: וְהָאֲלֵפִים וְהָעֵינִים עֲבָדֵי הָאֲדָמָה בְּלִיל חֲמִיץ יֹאכְלוּ אֲשֶׁר זָרָה בְּרַחַת וּבְמִזְרָה (ישעיה ל כד), בראשונה היו זורים ברחת, ואחר כך במזרה. למה? שהיה הדגן יתר על התבן. ואעפ"כ היה במזרה תבן פירות, מנין? שנאמר: בליל חמיץ יאכלו אשר זורה ברחת ובמזרה. בלילים היו מן הפירות, הוי: ארץ חמדה נחלת צבי, ארץ שלא היתה מחזקת פירותיה, ארץ שהיתה טובה וכל מלכי עולם נתאו לה". רחת ומזרה, שניהם כלי הפרדה של הבר מתוך התבן והעושר החקלאי מתבטא בכך שגם אחרי הפרדה זו נשאר בליל חמיץ (תבן פירות בלשון המדרש) שהיה ראוי לא רק למאכל הבהמות (האלפים והעירים), אלא גם של עובדי האדמה (בשדה). ולגבי רחת ומזרה קבלנו הסבר מאלף מידינו דר' דוד עמית ז"ל: "רחת היא מעין כף עץ גדולה, כמו את המשמשת היום להעברת חול, מלט וכד' מעיקמה למערבל, או להבדיל האת שבה ממלאים את הקבר בעפר לאחר הנחת המת בתחתיתו. מזרה הוא מעין קילשון עשוי מעץ. עד הדור האחרון ניתן היה לראותו אצל הפלחים - בעל חמש שיניים (ביהודה ובנגב) או שבע שיניים (בשומרון ובגליל) - מספרים בעלי משמעות סמלית/מאגית. שני הכלים שימשו בעבודת הגורן להפרדת הבר מהתבן, אחרי הדישה

שבת שלום וקייץ טוב¹⁷
מחלקי המים

מים אחרונים:

טובה הארץ מאד מאד / אם נשכיל אותה לשמור ולעבוד,
לשקוד בתורה ללמד וללמוד / לעבד אדמתה להתפרנס בכבוד,
בדרישותיה המוסריות לזכות לעמוד / זה כל הסוד, זה היסוד.

שבה נותקו הגרעינים מהקש והתבן אך נשארו עדיין מעורבבים בערימה אחת". ומפי דר' משה רענן יבלח"א קבלנו את ההסבר הבא:
"לאחר שהפרידו את המוץ בעזרת הרחת (שלב א') וזרייה ברוח עברו לשלב ב' והוא זרייה בעזרת המזרה שהוא כלי בעל נפח גדול
יותר משום שהדגן היה בנפח גדול יותר מאשר התערובת ההתחלתית. המזרה פעל על פי עיקרון של סינון. הברכה הייתה בכך
שלמרות שהפרדת הגרגירים מהתבן התבצעה בשני שלבים עדיין נותרו גרגירים במזרה שאותם אכלו בעלי החיים".
ה- 21 ביוני, יום חמישי הקרוב, יום תחילת הקייץ, [תחילת תקופת תמוז](#) חל השנה בדיוק בא' בתמוז. השנה שעברה תשע"א הייתה
מעוברת ולכן אנחנו מאוזנים בין שנת חמה ושנת לבנה ותקופת תמוז מתלכדת עם היום הארוך בשנה. (בשנה הבאה תקדים תקופת
תמוז ל- 9 ביוני, לפני היום הארוך בשנה, ואי לכך השנה שלאחריה, תשע"ד הבאה עלינו לטובה, תהיה שוב שנה מעוברת).